

Karlstads gator – vem har de fått sina namn efter?

NWT 17/2
1475

I

Det har alltid fascinerat mig att ströva omkring i olika städer och studera gatuskyltar. Men det skall vara skyltar med familjenamn! De ger en impuls till att söka reda på vilka personer som gator blivit uppkallade efter. Är man av naturen tämligen nyfiken och hör sig för så kan man genom gatuskyltarna få en smula inblick i en stads historia.

Det är ju en stor hedersbetygelse för en person om en gata blir uppkallad efter honom eller henne. Ja, de "familjenamndöpta" gatorna kunna berätta om dem som i en stad eller i ett landskap verkat haver! Det är lika intressant att forska ut vilka släkter som dölja sig bakom gatuskyltars namn antingen man befinner sig i en svensk småstad eller i en storstad på kontinenten. Man får innerligt hoppas att de personliga gatanamnen får finnas kvar i tider som dessa, då så mycket med personlighet utradar. Mätte vi aldrig få uppleva i Sverige att gator rätt och slätt komma att numreras vilket vore ytterst trist. Ännu kunna vi glädja oss över alla gatuskyltar med namn. Gatunamnen ha en god klang och de minna om dem som betytt mycket för respektive samhällen. Allt efter-som städer expanderat så har, på senare år, gatanamn blivit inrangerade i en och samma "grupp". Tänk bara på en stadsdel i Karlstad där de flesta gator fått blomnamn. Naturligtvis är det en för-enkling helt i tidens anda men det är en smula monotont.

Vi har många gator med familjenamn i vår hemstad Karlstad. Men allra först vill jag nämna gator som ha kungliga namn. Hedras den som hedras bö! Därför vill jag börja med en gata som fått namn efter stadens grundare. Det är alltså "Hertig Karls väg" som jag åsyftar! Denna gata finner man på Sundsta-området. Vidare finns "Karl IX:s gata" och den ligger i stadsdelen Klara. Så är det en gata benämnd "Drottning Kristinas väg" och

den finner man på Sundsta-området

"Kajserstrasse"

Nästan i varje större stad har en gata fått namnet "Kungsgatan". Så är även fallet i Karlstad. Då jag tar med "Kungsgatan" så aviker jag en smula från ämnet med direkta namn på gator, men det har sin särskilda förklaring. Dagarna före den ofta omnämnda, odeläggande branden i Karlstad år 1865 hade en apotekare O.L. Kaijser köpt härvarande apotekets privilegier. Detta apotek lag d såsom nu vid Kungsgatan. Någon skämtsam lagd person fann för gott att döpa om Kungsgatan till "Kajserstrasse". Och så blev "Kajserstrasse" godtaget som gatunamn under en följd av år. De som använde uttrycket tyckte säkert att det var både kvickt och roligt! Apotekare O.L. Kaijser var en mångsysslare med en enorm arbetskapacitet. Vid sidan av sitt yrke startade han en tandsticksfabrik i staden. Han var medlem i stadsfullmäktige och drätselkam-maren samt ordförande i spritför-säljningsaktiebolaget för att nu endast nämna några exempel.

Runeberg "Landshövdingen"

Efter gatorna med kungliga namn - Drottning Kristina och Karl IX. - vill jag gärna fortsätta med gator som uppkallats efter Värmlands landshövdingar och börjar med landshövding Olof af Wibeli. Gatatan med hans namn heter "Wibeligatan" och den finner man på Sundsta-området! Landshövding af Wibeli föddes i Södertälje år 1752 och han var prästson. Efter studier och examina i Sverige kom O. af Wibeli till Åbo hovrätt i Finland. Han avancerade snabbt och blev landshövding i Kuopio län år 1803 där han skildrades av Runeberg i hans berömda dikt "Landshövdingen". Sedan Kuopio fallit i ryssarnas händer sökte sig O. af Wibeli tillbaka till Sverige. År 1809 utnämndes han till landshövding över Värmlands län. Landshövding af Wibeli avled i Karlstad år 1823 och

ligger begravnen vid norra muren å gamla kyrkogården.

En andra landshövding som har en gata uppkallad efter sig, här i staden, är landshövding H.F. Oldevig. Den gata jag åsyftar är "Oldevigsgatan" och den är belägen på Sommarro-området. Vi ha i hög grad just denne stridbare landshövding Oldevig att tacka för att järnvägssträckan Kristinehamn-Arvika blev dragen över Carlstad som var och är "provin-sens föreningspunkt". Det stod strid omkring dragandet av Nord-västra stambanan! Många brukspatroner voro intresserade av att järnvägen skulle få en nordligare sträckning. Men den så kallade "Carlstadlinjen" segrade efter oändligt debatterande. Från Stockholm, där förhandlingarna fördes, hade landshövding Oldevig kunnat telegrafera hem till residenstaden om det glädjande resultatet. Och när landshövding Oldevig var på återkom till Carlstad efter de tröttnande debatterna, så mötte stora skarer människor honom vid hamnen. Carlstadbor drogo hans vägn från hamnen till sommarbostaden "Sommarro". Det var ett spontant tack till landshövding O. som kämpat för att järnvägslinjen skulle dragas över residenstaden Landshövding H.F. Oldevig var född år 1793 och dog 1866. Han är begravnen på gamla kyrkogården.

Mariebergs herrgård

Den tredje landshövdingen vars namn blivit förknippat med en gata i staden är landshövding Curry Trefenberg. Gatan som fått hans namn heter "Trefenbergsvägen" och den ligger på Mariebergsområdet. Det är välbekant att en gata fått landshövding Trefenbergs namn just i den stadsdelen. Landshövdingen Ebba Trefenberg hade ärvt Mariebergs egendom efter sin bror, doktor C.F.L. Höök, som hade bott på Mariebergs herrgård. Landshövding C. Trefenberg var född år 1825 och gick ur tiden år 1897. Han ligger begravnen å Östra kyrkogården.

Biskoparna

Efter de nämnda landshövdingarna som fått ge sina namn åt gator i staden vill jag övergå till

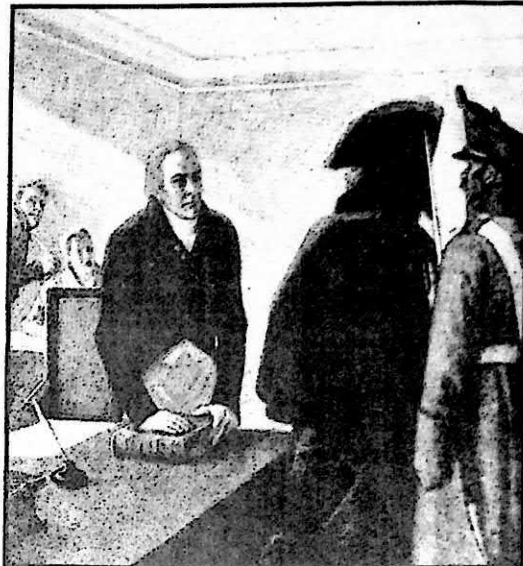
biskoparna. Det är flera biskopars vars familjenamn knutits an till gatunamn! Den förste jag vill nämna i raden är superintendent Sven Elfdalius. Gatan som uppkallats efter honom heter "Elfdaliusgatan" och ligger på Sundsta-området. Superintendent var i gamla tider titeln på den högste styresmannen för ett kyrkligt område. Man kan säga att benämningen motsvarade senare tiders biskopstitel.

När superintendenten i Mariestad dog år 1646 valdes värlmäningen Sven Elfdalius till hans efterträdare. Men den sk superintendenten flyttades över från Mariestad till Karlstad. Den store Axel Oxenstierna hade ivrigt kämpat för denna sak. Sven Elfdalius var en praktisk och klok man. Under 20 års tid hade han hunnit tjänstgöra som kyrkoherde innan han blev superintendent. Han fick egendomen "Vidön" år 1653 med frälserättighet. År 1666 dog Sven Elfdalius. Alla karlstadbor ha väl någon gång stannat och sett på Sven Elfdalius byst som står vid Domkyrkan!

Den andra i raden, av stiftets högsta män, som bör omnämnas, är biskop Olof Bjurbäck! Efter honom har "Bjurbäcksgatan" uppkallats. Den ligger på Sundsta-området och är den gata man finner närmast östra Klarälvsgrensens norra sida och som går från Östra Bron langs kyrkogården till Gylleniusgatan.

Biskop Olof Bjurbäck föddes år 1750. Han var son till en fattig smed i Bjurtjärn som hette Olof Olsson. Men efter hemsöcknen tog han sig namnet Bjurbäck. Pojkens stora begåvning hade låtit tala om sig och välbärgade människor togo sig an honom så att han kunde få studera. Han gick först i skola i Filipstad och senare i Karlstad. Därefter kom han till Uppsala universitet där han ägnade sig åt studier i matematik. Men det blev teologin som blev hans mål och vid 55 års ålder blev han biskop i härvarande stift. Ända till sin död år 1829 verkade denne högst beläste biskop O. Bjurbäck i Karlstad och stiftet.

Kerstin Welin-Lindh



Albert Edelfelts teckning till Fänrik Ståls sägner visar landshövding af Wibeli tillsammans med ryke befälhavaren. När ryssarna trängde in i Kuopio län krävde han i ett modigt brev till deras överbefälhavare general Buzhövden respekt för landets lag. Något sådant sammanträffande som Johan Ludvig Runeberg skildrat i sin riksbekanta dikt Landshövdingen är inte känt. Efter kriget flyttade af Wibeli till Sverige och blev landshövding i Värmland. Det är efter honom Wibeligatan i Karlstad fått sitt namn

Biskopar, skaldar, politiker har gett namn åt Karlstadsgator

Kerstin Welin-Lindh fortsätter här att berätta om de personer, som fått ge sina namn åt gator i Karlstad. Det är biskopar, skaldar, politiker i skaran, som även innefattar andra yrken och sysselsättningar.

Så kommer jag fram till den ävenledes märklige biskop C A Agardh. Han föddes år 1785. Han har givit namn åt "Agardhsgatan" som även den "biskopsgatan" ligger på Sundsta-området. Biskop C A Agardh räknades som en av de mest bemärkta vetenskapsmännen i Lund och var professor där. Han hade europeiskt anseende genom de snillrika artiklar han författat. Biskop Agardh var samtida med Esaias Tegnér i Lund och nära vän till honom. Biskop Agardhs dotter Hulda Jämsgjörde som vikarierande lärare i språk vid läroverket här i staden. Detta var givetvis en för den tiden unik sysselsättning för en dam! Biskop Agardh var född i Skåne och avled år 1859. Han gravsattes i Lund i en skånska hembygden.

På Sundsta-området äro, som här framgår, många gator uppkallade efter biskopar i staden. Så är ock fallet med "Milléngsgatan" som är en liten tvärgata från Sundstavägen. Milléngsgatan har fått sitt namn efter biskop Johan Anton Millén. Han var född i Åsele församling, i Lappland, år 1811 och blev utnämnd till teol. lektor vid gymnasiet här i staden. Redan efter kort tid blev han rektor för läroverket. J A Millén sågs ha varit en utomordentlig skolman. Han tillträdde dock en kyrkoherdetjänst på Dal år 1859 och samma år kom hans biskopsutnämning. Tiden som biskop blev ytterst kort. J A Millén avled redan år 1863 och var då endast 52 år gammal. J A Millén ligger begravd i Karlstad.

Biskop Anton Niclas Sundberg i Carlstad föddes år 1818. På Herrhagen finner man en gata med namnet "Sundbergsgatan". Denna gata är uppkallad efter stiftets högt uppborne biskop. Biskop Sundberg var en poli-

tiskt mycket engagerad person och blev medlem av riksdagens prästestånd år 1859. Biskop S. var talman i riksdagens båda kamrar. Då riksdagen, på den sista ståndsriksdagen, skulle yttra sig om den tidigare relaterade "Nordvästra stambanan" så fick landshövding Oldeving en god hjälp av biskop Sundberg. Dominansen i biskopens ord betydde mycket för utgången av den nya järnvägslinjen. Och resultatet blev som landshövding Oldeving, biskop Sundberg och bondeledaren Carl Ifvarsson ville! År 1870 utnämndes den vackre och världsvene biskop Sundberg till ärkebiskop. Han hade dessförinnan blivit ledamot av Svenska akademien. Konung Oskar II försökte år 1888 påverka Ärkebiskopen att åtaga sig statsministerämbetet. Men detta erbjudande avböjde han Enligt framlidne redaktör Mauritz Hellberg var ärkebiskop Sundberg "en kyrkans Karl XV"! Den beundrade Anton Niclas Sundberg gick ur tiden år 1900 och ligger begravd i Uppsala.

Efter gator med biskopars familjenamn är det glädjande att kunna nämna namnet på en annan prästman i stiftet som givit namn åt en gata i staden. Det är Petrus Magni Gyllenius och gatan är "Gylleniusgatan". Denna gata ligger på Sundsta-området. P M Gyllenius föddes år 1622. Han studerade i Åbo och kom som lektor i matematik till Carlstad. Han lämnade dock lärarbanan och blev kyrkoherde år 1667 i Bolstads församling "på Dal", som hör till detta stift. Han var känd för sina avhandlingar på latin och för sin tillfällighets-poesi. Kyrkoherde Gyllenius avled år 1675.

Efter berättandet om de många gatorna med familjenamn på landshövdingar och biskopar i Karlstad går jag nu över till gator med värmländska skalders namn! Först i raden kommer då "Geijersgatan" som ligger på Herrhagen. Det är den berömda Erik Gustaf Geijer som staden velat hedra genom att uppkalla en gata efter hans släkt. Erik Gustaf Geijer föddes på Ransätters bruk år 1783 och avled år 1849. Erik Gustaf Geijer är Värmlands sälslynt begåv-

de son! Han var framstående som skald, tonsättare och historiker.

Söder om Geijersgatan löper parallellgatan med namnet "Tegnérsgatan". Namnet har givits åt denna gata för att hufvasta minnet av Esaias Tegnér, värmlänningen, som av många räknas som Sveriges störste skald! Esaias Tegnér föddes år 1782 på Kyrkeruds komministerboställe. Han blev biskop i Wäxjö stift år 1827 och dog på "Östrabro" biskopställe år 1846.

Ytterligare en av de stora värmlänningarna, Anders Fryxell, har fått en gata uppkallad efter sig i Karlstad. Gatan heter alltså "Fryxellsgatan" och ligger inte långt ifrån Tegnérsgatan och Geijersgatan. Teol. dr. Anders Fryxell var av värmländsk prästsläkt från 1500-talet. Han föddes år 1795 i Edleskog där fadern var prost. Anders Fryxell var kyrkoherde i Sunne och blev medlem i Svenska akademien år 1840. Som ung student var A Fryxell medarbetare i "Poetisk kalender". I den infördes hans sångspel "Värmlandsflickan" och det är i detta sångspel som Fryxells underbart vackra "Värmlandsvisan" ingår. Anders Fryxell ägnade decennier av sitt liv åt historiskt författarskap. A Fryxell avled år 1881.

Skalden Gustaf Fröding har fått en park i Karlstad uppkallad efter sig. Den heter "Frödingsparken". Sällan hör man någon tala om denna öppna, planterade plats som "Frödingsparken"! Men det är den park som ligger vid Kungsgatan. Gamla biblioteket och Saluhallen! För många år sedan skrev Solveig Stjerne-Brattström i K.T. ett kåseri om ett träd, stadens vackraste, som växte i just den här parken! Säkert hade även Gustaf Frödings ögon någon gång vilat på detta stora träd, som är en lärpil. Gustaf Fröding föddes på Alsters bruk år 1860. Hans var dotter till biskop C A Agardh G Fröding avled i februari 1911.

Redaktör Mauritz Hellbergs namn är för alltid förevigat genom ett gatunamn. Hans gata heter "Hellbergsvägen" och är belägen på Sommarområdet. Red. M Hellberg var ett stort namn inom tidsningsmannavär-

den. Han var en politiskt aktiv man. Nära hans älskade stora hem och villa, "Skogsbyn"-intill Mariebergsskogen- går den gata som fått hans namn. Red. M Hellberg föddes år 1859 och avled år 1947.

En hel del läkare har betytt mycket för samhället och deras namn har blivit förenade med gators namn. Tänker då först och främst på doktor Höök! Gatan som är uppkallad efter honom heter "Hööksgatan" och hör till Marieberg-Kvarnbergs-området.

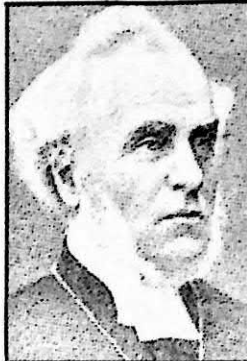
Med dr. Höök ägde såväl Mariebergsskogen som Mariebergs Herrgård. Hans syster donerade skogen till staden. Den skulle vara en "frisk lunga" för karlstadborna i all framtid! Dr. Höök skrev ned följande ord en gång:

"Om Marieberg efter min död försäljes så låt åtminstone skogen ej komma i avverkarens våld". Stadsfullmäktige i Karlstad mötte donationen av skogen Dr Höök föddes 1829 och avled år 1895 och hans byst kan beundras utanför "Mariebergs Herrgård".

En gata som uppkallats efter en läkare i Karlstad vill jag givetvis ej underlåta att nämna! Det är "Stagnellsgatan" på Herrhagen. Denna gata har fått sitt namn efter doktor Per-Erik Stagnell! Han föddes i Sundsvall år 1792 och blev bataljonsläkare i Värmland år 1826. Efter några år blev han utnämnd till provinsialläkare i Karlstad År 1865 flyttade dr Stagnell med fru till Stockholm där han året därpå avled. Dr. och fru Stagnell gjorde avsevärda, testamenteriska donationer till den stad där han så många år verkat. Hans minne lever för alltid kvar genom Stagnellska Hemmet och "Stagnellsgatan".

"Eneströmsgatan" heter en gata inom Tingvallastaden. Den har fått sitt namn efter två bröder Eneström. Den ene brodern var läkare och hette Per Adolf och den andre brodern var fabrikör och hette Wilhelm. De gjorde mycket stora donationer till Karlstad och det är därför staden i tacksamhet gett en gata deras familjenamn.

Kerstin Welin-Lindh



Anton Niclas Sundberg



Anders Fryxell

Industrigrundare i Karlstad har gett namn åt många gator

Kerstin Welin-Lindh berättar i ett tredje avsnitt om de män som fått sina namn förevigade på gator, parker och platser. Bl.a. är det många industrigrundare, som fått gator uppkallade efter sig.

3.

Karlstads största industri är, som alla känner till, Karlstads Mekaniska Verkstad. Den ursprungliga verkstaden var en smedja som grundades av fabriksör G.A. Andersson. Hans byst restes, hedersamt nog, på Hagatorget! På 1870-talet ombildades företaget till aktiebolag. Bland aktieaktiebolagerna voro dåvarande landshövdningen J.H. Rosensvärd, tidigare nämnda apotekaren Kaijser, bankdirektör Carlholm m.fl. och redan år 1875 hade K.M.W. över hundra anställda. Disponent A.W. Lundgren efterträdde G.A. Andersson som chef år 1876. Efter denne A.W. Lundgren finns en gata uppkallad som heter "Lundgrensgatan". Denna gata finner man på Lamberget.

A.W. Lundgren avled år 1891. Flera gator med anknytning till K.M.W. finns på Lamberget. Bl.a. "Wallbergsgatan" och dessutom finns där en park "Wallbergsparken". Såväl gatan som parken äro uppkallade efter K.M.W:s disponent Ivar F. Wallberg som var en mycket begåvad man med briljant affärssinne. Han var även kommunalt intresserad och var ledamot av stadsfullmäktige. Disponent Wallberg avled år 1910.

Går från K.M.W. nu över till Ahlmarks! Redan år 1847 hade detta företags grundare Oscar F. Ahlmark inflyttat till Karlstad. Han blev handlande, hade speditionsverksamhet

samt erhöill tillstånd att bygga ångbåtar på Kanikenäsholmen år 1872. Hans första båt hette "O. F. Ahlmark". Men dagen för denna båts jungfrurens fick han tyvärr ej uppleva. Han hade nämligen kort innan avlidit, år 1873. Efter O.F. Ahlmark finns en gata som heter "Ahlmarksgatan" och den ligger i Vikenområdet. Likaså finns i denna stadsdel en annan gata med anknytning till det nu enorma Ahlmarksföretaget. Det är "Bergendorffsgatan". Namnet har denna gata fått efter Ahlmarksdirektören Josef Bergendorff. J. Bergendorff dog ung år 1919. Han blev den förste som begravdes i "ensild grav" å Rudskyrkogården. Detta skedde i samband med invigningen av kyrkogården. Biskop J.A. Eklund var officiant för denna ceremoni som ägde rum den 11 nov. 1919 jag har denna högtidliga kyrkogårdsinvigning i livligt minne.

Den Wennbergska familjen har skapat en stori industri i Karlstad. På 1860-talet hade en ung man, smedslärling, inflyttat till Karlstad. Hans namn var Carl Johan Wennberg, född år 1849. Trots sin ungdom startade han eget företag och var smidesfabrikör.

Då vattenledningen, den då så stora nyheten, skulle installeras här i staden blev det C.J. Wennberg som fick uppdraget att ordna med detta arbete. År 1894 uppförde han ett gjuteri i Viken och år 1906 ombildades rörelsen till bolaget "Wennbergs Mekaniska Verkstad". Snart nog slyssats Wennbergs ett hundratal man. Undan för undan har Wennbergs Mek. Verkstad expanderat. Numera heter företaget "Werverk" och har under 1975 inflyttat i nyuppförd fabriksanläggning å Örsholmen. Fyra generationer dugande Wenn-

bergare har arbetat och arbetar i den industri som C.J. Wennberg startade. Det är glädjande att såväl en gata "Wennbergsgatan" som parken "Wennbergsparken" - båda i Vikenområdet - minna om den familj, som gett slyssättning åt så många i staden. Minns med glädje och vördnad den blide grundaren C.J. Wennberg!

På Sundstaområdet finns en gata som heter "Malméngsgatan". Den har fått sitt namn efter en överingenjör Carl Malmén. Malméngsgatan går längs gamla kyrkogården. Denne ingenjör Malmén var verksam i Syd-Amerika och skapade sig där en stor förmögenhet. På äldre dagar bosatte han sig i Nizza. Carl Malmén glömde aldrig sin hemstad och efter hans död visade det sig att han gynnat staden med stora donationer. Han föddes år 1842 och avled år 1927.

Läroverkets rektor Teofron A. Sæve har fått en gata uppkallad efter sig på Sundstaområdet. Gatan heter "Sævegatan" och ligger söder om Lignellsgatan-Sundstavägen.

Rektor Sæve föddes år 1842 och var född i Tuna prostgård. Efter faderns förflyttning till Mariestad gick Teofron Adolf Sæve i Skara läroverk där han bland andra lärare hade Gluntarnes skapare, den odödliga Gunnar Wennerberg. Rektor Sæve var lektor vid Karlstads Högre Allmänna Läroverk och var en av alla elever mycket avhållen och beundrad lärare. A.T. Sæve var rektor mellan åren 1883 - 1895. Han var kommunalt och rikspolitiskt intresserad och var bl a stadsfullmäktige samt ledamot av Riksdagens Första kammare. Rektor Sæve gjorde sig särskilt uppmärksammad

genom sitt motstånd till svensk-norska unionens upplösning. Han avled i Stockholm år 1931.

Inom Tingvallastaden finner man den ytterst centralt belägna "Pihlgrensngatan". Den går från Älvgatan i norr till Hamngatan i söder. Gatan är uppkallad efter häradshövding Anders Jacob Pihlgren. Häradshövding Pihlgren föddes år 1808 och avled år 1892. Han var en känd kommunalman och var förste ordförande i drätselkammaren. A.J. Pihlgren var sällskapsmänniskan par preference!

År 1858 inköpte familjen Pihlgren det gamla trevliga huset, på Älvgatan, som låg mellan "Flachska gården" och "Grevgården". I gamla tider var huvudingången till detta hus från Älvgatan. Vid Flachska gården var, som bekant, stadens första postkontor. Postens lilla, fyrkantiga byggnad finns ännu kvar. "Flachska gården" är nuvarande Älvgatan 11!

Pihlgrens år 1858 inköpta hus hade under lång tid varit i landskamrer Pignants och senare i hans änkas ägo. Efter häradshövding Pihlgrens köp av gården har den gått under benämningen "Pihlgrensngatan". Dottern i huset, Amelie Pihlgren, blev gift med sedermera direktören i Wermlands Provincialbank (WEB) Fritz Clarholm. Hos bankdirektör Clarholms föddes sonen Per Clarholm som blev den betydelsefulla lasarettsläkaren och kommunalmannen i Karlstad!

Häradshövding Pihlgren och hans maka ligger begravda på gamla kyrkogården.

Man önskar nu bara att Karlstads kommun, som sedan kort tid äger Pihlgrensngatan, har känslan för att vil-



Adjunkt A. Segerstedt.



Boktryckare C.A. Fahlgren.

ja restaurera densamma och att denna en gång så stillfulla byggnad blir bevarad åt Karlstad!

"Herrgården", vid Klarälvens östra gren, ägdes på 1870-talet av bröderna August och Alfred Dahlgren. Det är på "Herrgårdens" ägor som hela Sundsta-området vuxit fram. Till minne av herrarna Dahlgren har "Dahlgrensngatan" blivit uppkallad. Den går från Bjurbäcksgatan upp mot Sundsta-tjärn. "Herrgården" vore givetvis värd ett långt kapitel! Men i korthet vill jag nämna att August Dahlgren var den som skötte jordbruket. Brodern Alfreds tid var upptagen med att sköta "brunnssalong", vattenfabrik och den rörelse för konservering av lax som han påbörjade år 1871. Laxinläggningsfabriken fanns ännu kvar omkring år 1910-1912. De allra finaste bitarna av inlagd, rökt lax gick på export till USA har jag ett bestämt minne av.

Däremot kunde familjer i Karlstad få inhandla den rökte så kallade "avfallsaxen" till ett pris av 85 öre per halvkiloburk! Men det var ju för sex decennier sedan!

På 1800-talets första hälft ägdes "Herrgården" av en restauratris Johanna Hollander och hos henne gav staden ofta offentliga middagar och fester. För att lätt kunna komma över älven och få in taga en lukullisk måltid på "Herrgården" så fanns roddbåtstrafik ordnad från "Hytan" över Klarälven. Vil-

ken idyllisk tid! Senare drevs "Herrgårdens" restauration av en källarmästare L.O. Pallin. År 1868 upphörde Herrgården som plats för offentlig matservering. "Herrgården" kom att ägas av disponent J.E. Jansson och senare av dess systerhus. En av dottrarna till disp. Jansson blev gift med stadsläkare Hugo Severin och en annan dotter gifte sig med bankdirektör Ragnar Tjerneld.

Så går tanken till sist till en person som betytt mycket för samhället och Wermlands-Tidningen! Det är en av de gamla ägarerna, boktryckare C.A. Fahlgren, jag avser! År 1885 förenades boktryckeri och redaktörskap hos denne man. C.A. Fahlgren var född 1843 och avled år 1896. Min mor, som var född i Wermlands-Tidningens hus, talade ofta om den vänlige boktryckare Fahlgren som hon ofta träffade under sin uppväxttid. Till minne av C.A. Fahlgren har en gata uppkallats efter honom på Herrhagen. Den heter "Fahlgrensngatan". Under Fahlgrens tid på NWT fanns en medarbetare, adjunkt A. Segerstedt. Hans son Torgny, i gamla Göteborgs Handels & Sjöfartstidning, var den oråde ordets hjälte som vågade trotsa "Tredje riket" i tal och skrift. Norge hedrade Torgny Segerstedt med att resa hans byst i Oslo. I Karlstad finns en gata "Segerstedtsngatan" samt Segerstedtsplan på Mariebergssområdet som minner om familjen Segerstedt.

Kerstin Welin-Lindh

Gatunamn i Karlstad:

Engholms träd pryder fortfarande Fredsgatan

NWT
4/4
1974



Fältläkare J. J. Engholm som gett namn åt Engholmsgatan vid Långvägen. Han bodde vid Älvgatan där de stora träden mellan Telegrafgatan och kvarteret Almen nu är ett minne från hans trädgård före branden 1865

Det är en ansenlig rad gator i Karlstad med familjenamn som jag allaredan berört. Jag kommer nu fram till en unik person nämligen missionären Peter Fjellstedt. En gata med hans namn, "Fjellstedtsgränd", finner man på Sjöstad-området. Peter Fjellstedt föddes i ett fattigt hantverkarhem i Värmland. Året var 1802. Trots alla ekonomiska svårigheter i hemmet lyckades P. Fjellstedt med att komma till Lund. Och vid 21 års ålder tog han studentexamen där. Han prästvigdes i Karlstad år 1828. Som missionär tjänstgjorde han i Indien, Mindre Asien och bodde och verkade också i många europeiska länder. P. Fjellstedt hade en högst märklig språkbehållning som kom från värdslärderna i Karlstad. P. Fjellstedt reste även runt i Sverige som väckelsepredikant och verkade för missionsens sak. Han blev teol. doktor vid universitetet i Halle, Tyskland, år 1853. P. Fjellstedt avled år 1881.

På Mariebergområdet kan man lägga märke till en gata som heter "Kastmansgatan". Kastmansgatan är en tvärgata från Långvägen vid Orrholmsviken. Gatan har blivit uppkallad efter C. V. Kastman som var rektor för gamla folkskoleseminariet mellan åren 1871-1883. Det gamla folkskoleseminariets byggnad är rivna sedan flera år. Seminariet var beläget där nuvarande busscentralen finns. Rektor Kastman var mycket politiskt intresserad. Bland hans olika uppdrag kan jag nämna att han satte sig i styrelsen för Fjellskolan. Rektor Kastman lämnade sin tjänst i Karlstad och blev byråchef i eklektiskdepartementet. C. V. Kastman föddes år 1832 och dog år 1912.

En annan lärare, också mycket politiskt intresserad, var folkskollärare E. W. Gelin. Han var född i Gesäter i Älvsborgs län. Efter E. W. Gelin har en gata uppkallats. Gatans namn är "Gelingsgatan" och den finner man på Kvarnbergsområdet nära Rosenborgsgatan, utfartsleden till Skoghäll. Folkskollärare E. W. Gelin var under en fyraårsperiod ledamot av riksdagens första kammare. På sin tid kämpade han vid redaktör Mauritz Hellbergs sida för Karlstads rösträttsförening. E. W. Gelin var bl.a. stadsfullmäktige under 13 år. Han pensionerades som lärare år 1919. Folkskollärare E. W. Gelin föddes år 1853 och avled år 1927.

"Hybelejens gata" minner om en ytterst intressant person! Denna gata är uppkallad efter konstbyggmästaren C. J. Heublein, "Hybelejen" kallad. Han föddes i Karlstad år 1743 och han dog år 1808. "Hybelejens gata" ligger i stadsdelen Klara vid älvens västra gren. Gatan går förbi "Söckerslotet" och fastigheten därtill fram till Bryggargatan. Det har skrivits så mycket om C. J. Heublein som var ett tekniskt snille. Han ägde den märkliga gåvan att kunna utföra allt han ville men, varje uppfining blott en gång! Man kan erinra om hans vagn som gick

utan hästar! Det var föregångaren till dagens bil. C. J. Heublein ägde på sin tid Vidon och där hade han utrymme och lugn och ro för sina experiment. I dagens läge då det, som det så vackert heter, finns intresse för det nostalgiska talas det ofta om Hybelejens kvarn som beklagligtvis blev rivet. Den låg snett emot Stadshotellet på andra sidan älven i Klara. Vingarna på Hybelejens kvarn hade länge varit nedmonterade och kvar stod en trevningens stenbyggnad, som var en nagel i ögat på många i staden. Doktor C. A. Haak var den viljestarka personen som främst lyckades genomdriva att "kvarnen" skulle bort. En av motiveringarna till rivningen var att det ansågs att utskriften från foajén, i den bilvande teaterbyggnaden, skulle komma att "störas" estetiskt då publiken samlades i foajén under en mellanakt! Uppvakningen av damer hos stadsfullmäktigeledamöter för att få byggnaden räddad hjälpte föga!

Det är inte bara gator utan även en bro i Karlstad som fått namn efter en familj. Den bro jag älsftar är "Anckersbron". Den går över kanalen från Tingvallastaden till Herrhagen. Bron har fått sitt namn efter boktryckare Emil Anckers på Karlstad-Tidningen. Han hade själv motierat om lämpligheten av att en gångbro borde byggas över prämkanalerna. År 1914 anslags medel av stadsfullmäktige till byggande av denna järnbro. Boktryckare Oscar Emil Anckers föddes år 1866 och avled år 1929.

På Herrhagen finns en gata som heter "Mellqvistgatan". Den har fått sitt namn efter fabriör A. E. Mellqvist som hade karamellfabrik på Herrhagen. Tillverkningen och försäljningen av fabriör Mellqvists produkter var mycket stor under första världskriget. Tillverkningen flyttades efter några år över i den fastighet, vid Herrhagsparken, som senare inrymde firma B. Bergson & Söners Konfektfabrik. Fabriör M. låt bygga sig en magnifik villa på Museigatan 14. Denna villa kallades karlstadsborna skämtsamt för "Lilla Sockerslottet"! Villan ägdes senare, under många år av fru Vera Manby och är nu i hennes arvingars ägo. Mellqvist föddes år 1866 och avled år 1937.

Det finns en plats på Sundstrandsområdet som heter "Nobelplan". Det är lättförklarligt om många personer, som reflekterar över detta namn, tror att "Nobelplan" skulle vara uppkallad efter den stora donatorn Alfred Nobel! Men så är ej förhållandet. "Nobelplan" har fått sitt namn efter ing. Johan Alexander Nobel. Han föddes i Trelleborg år 1878 och kom efter avlagda examina till Skånska Cement. Efter en del års arbete i Göteborg kom ingenjör Nobel till Karlstad där han blev chef för Skånska Cements avdelning för denna del av Sverige. Sedan drev han helt privat ett stort entreprenörföretag. Bland de många uppdragen vill jag nämna byggnationerna vid Hillingsgruv, Gruvön, Häveruds kraftstation och Åsens pappers-

bruk. Ingenjör Nobel var en ytterst skicklig och driftig man. Vid sidan av sin egentliga sysselsättning hade han egen tillverkning av bl.a. cementrör. Det är just invid platsen för ingenjör Nobels egen industri som platsen "Nobelplan" har fått sitt namn. Ingenjör J. A. Nobel avled år 1945.

Efter vad jag en gång fått mig berättat skall "Engholmsgatan" på Lamberget-Tormestadsområdet ha fått sitt namn efter lasarettsläkaren J. J. Engholm. Det första verkliga lasarettet i Karlstad tillkom år 1842. Från detta år och fram till år 1865 var doktor Engholm dess läkare. Han titulerades fältläkare. Doktor Engholm var född år 1799. Som kuriositet vill jag nämna att de stora träden som står på Fredsgatan vid kvarteret Almen är levande minnen från doktor Engholms trädgård! Denna trädgård låg intill dr. Engholms stora hus vid Klarälven på den mark där nuv. Telegrafgatan är belägen. Tyvärr brann dr. E:s hus ned vid branden år 1865. Fältläkare Engholm var en mycket verksam man och blev anlitad av banker och föreningar. Stor nytta gjorde dr. E överallt där hans krafter togs i anspråk. Han var bl.a. vice ordförande under 13 år i Hushållningsällskapet och han satt med i styrelsen för såväl Provincialbanken som Sparbanken. Doktor Engholm var en framstående frimurare och blev riddare av Karl XIII:s orden! År 1867 avled dr. J. J. Engholm och hela staden började sin avnållna läkare, den senre dr. Engholm och framstående medborgaren utan motstycke i Karlstad.

På sin tid fanns i staden en rådmann vid namn John Israel Tingberg. Denne rådmann Tingberg var ägare till det hus vid Klarälven som senare kom att heta "Flachska gården" (nuvarande Älvgatan 11). Fram till år 1831 beboddes gården först av rådmann Tingberg och senare av hans släkt. Först det året, 1831, blev major Flach ägare till denna underbara gård. Efter rådmann J. I. Tingberg har "Tingbergsgatan" fått sitt namn. Gatan finner man i Viken-Mariebergområdet och kan man precisera gatans belägenhet genom att nämna att den löper i det närmast parallellt med Långvägen.

På Sundstrandsområdet finner man "Lignellsgatan". Den gatan har fått sitt namn efter telegrafkommisarie Esaias Lignell. Han var tjänstgörande telegrafkommisarie mellan åren 1869-1889. "Lignellsgatan" går norr om den stora Sundstavägen och löper parallellt med Sävegatan. Esaias Lignell föddes år 1833 och avled år 1917.

Karlstad har ju ytmasigt vuxit ut enormt på senare år! Och till Karlstads kommun hör såväl Skåre, Skattkärr som Molkom. Jag förflyttar mig nu i tankarna ända till Nyed och vill då gärna få med i min gatunamnsskavalkad en gata som heter "Wadmansgatan". Den är uppkallad efter fabriör Harald Wadman, som hela sitt liv ägnade sig åt nykterhetsrörelsen. Tack vare ett initiativ från H. Wadman bildade 15 personer den 22 mars

1885 en godtemplarloge som fick namnet "Molkom nr 58". Logen kan alltså nu fira 90-årsjubileum. Varje söndag hölls möte i sockenstugan. Det fanns en klausul som sade att "den medlem som använder fula ord och svordomar skall läggas ett vite av 10 öre"! Fabriör Wadman var initiativtagare till bildandet av Nyeds Föreläsningssällskap. Gatan med Wadmans namn vittnar om vad han betytt för sin bygd. I Solhällsparken har rests en sten på vilken står:

"Harald Wadman
1858-1927
Värmlands nykterhetskämpe
Folkbildningens främjare
Hembyggdens värdare"

Från Molkom förflyttar jag mig till Skattkärrsområdet. Där möts man av gatan med namnet "Ivar Tjerneldsgatan". Det Tjerneldska namnet är ett välkänt karlstadsnamn! Under åren 1886-1905 var en skicklig bankman, Lars Olof Tjerneld, direktör för Wermlands Enskilda Bank. Denne bankdir. L. O. Tjerneld hade fem söner som alla nådde en god position i livet. Ingenjör Ivar Tjerneld hade gått igenom "Chalmers" i Göteborg liksom brodern Nils och Folke. En färd i brödraskaran gick i fadersn fotspår och blev bankman. Det är bankdirektör Ragnar Tjerneld vid Karlstads Sparbank jag älsftar. Den femte brodern blev justis i Stockholm. Ing. Ivar Tjerneld ägde såväl ett stort tegelbruk som kakelfabrik i Skattkärr. Vid tegelbruket tillverkades såväl murtegel som taktegel. Från kakelfabriken levererades de vackraste kakelugnar till dess värmeledning kom, sågs och segrade. Många kakelugnsfabriker i landet tvångades då att lägga ner sin tillverkning. Så skedde också i Skattkärr. Tyvärr har det gamla tegelbruket även tynat men minnet av den driftige Ivar Tjerneld kommer att för alltid leva kvar genom den gata som fått hans namn. Ingenjör Ivar Tjerneld föddes år 1870 och gick ut Tjernerhögskolan år 1897.

En annan gata i Skattkärr bär namnet "Wilhelm Ostermansgatan". Gatan är uppkallad efter disp. J. F. W. Osterman som ägde ett sågverk i Skattkärr under många år. Han var den älskvarde industriledaren med de allra största kuskaper om vårt svenska trä! Wilhelm Osterman var disponent för Trävaru-AB J. S. Osterman i Skattkärr. Han var med i styrelsen för Klarälvens flottningssällskap och var kommunalt verksam i Ö. A. Fagelviks socken. Disponent Osterman var född år 1866 och avled år 1940.

Sågverket kom redan före disp. Ostermans bortgång över i byggmästare Olof Wästlunds ägo. Även byggmästare Olof Wästlund har fått en gata uppkallad efter sig i Skattkärr. Gatans namn är "Olof Wästlundsgatan". Olof Wästlund hade en bror vid namn Johan Wästlund. De båda driftiga bröderna lade grunden till en byggnadsfirma som fick stor omfattning. De byggde bl.a. Betlehemskyrkan i Karlstad år 1928. Olof Wästlund föddes år 1877 och avled år 1956.

I Skåre är en gata uppkallad efter den riksbekante undergörraren Fredrik August Boltzius. Gatan heter "Boltziusvägen". F. A. Boltzius var först bonden men började på 1870-talet uppträda som predikant. Han utövade helbräddarörelse med handpåläggning. Otaliga vovor de personer som sökte sig till honom och som också blev botade. Han bodde i Skåre där han tog emot de stora skarorna med sjuka.

Att "trafiken" var omfattande kan bäst förstås om jag berättar

att alla konduktörer i varje tåg, öster ifrån eller väster ifrån, ropade ut att resande till Boltzius inte skulle stiga av i Karlstad utan i Skåre. Alltför många hade nämligen, i början av hans verksamhet, ståt handfallna på Karlstads Central med stor svårighet att därifrån kunna ta sig till Skåre där Boltzius bodde. Det var sannerligen ett stort tillmötesgående av SJ att förmedla ett sådant besked! F. A. Boltzius föddes i Hjärpeby, Grava socken år 1836 och avled år 1910.

Till sista förflyttar jag mig från Karlstads kommun till Hammarön! Att jag gör detta "språng" beror på att jag så gärna vill ta med en gata i Skoghäll som, i mitt tycke är unik. Det är "Clevevägen" jag avser! Och att ta med Clevevägen är ytterst intressant och högst motiverat i detta hädens år 1975 "Kvinnoåret"! Clevevägen är uppkallad efter den högt begåvade professor Astrid Cleve von

Euler. Astrid Cleve var anställd i Uddeholmsbolagets tjänst mellan åren 1917-1923. I sitt äktenskap med professor Hans von Euler-Chelpin hade hon bl.a. barn dottern Karin, gift med doktor Sven Stolpe samt sonen Ulv von Euler-Chelpin som blev Nobelpristagare år 1970. Ack, så mycken intelligens som funnits och finns i denna familj! Hammarö kommun kan vara stolt över "Clevevägen" och den framstående dam som gatan fått sitt namn efter! Professor Astrid Cleve föddes år 1875 och avled år 1968.

Karlstad i mars 1975
Kerstin Weilin - Lindh

Rättelse:

I NWT av den 21 febr. 1975 uppgav jag felaktigt att Erik Gustaf Geijers dödsår var år 1849. Uppgift tagen ur Nordisk Uppslagsbok, tryckt år 1936. Erik Gustaf Geijer avled år 1847.